

CHẤT LƯỢNG ĐÀO TẠO THEO HỆ THỐNG TÍN CHỈ KHÓ KHĂN VÀ GIẢI PHÁP

PGS.TS. Phan Quang Thế

Bí thư Đảng ủy, Hiệu trưởng

Trường Đại học Kỹ thuật Công nghiệp Thái Nguyên

Đào tạo theo Hệ thống tín chỉ là hình thức tổ chức đào tạo tiên tiến mới được triển khai rộng rãi trong những năm gần đây ở Việt Nam. Có những quan điểm tốt và ủng hộ việc tổ chức đào tạo theo hệ thống này nhưng cũng không ít ý kiến cho rằng khi chuyển sang đào tạo theo tín chỉ chất lượng đào tạo suy giảm. Hãy hình dung một con đường chúng ta đang đi vẫn tốt nhưng do yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội phải mở rộng, rõ ràng trong giai đoạn mở rộng, con đường trở nên rất khó đi và xấu đến mức nhiều người phải thốt lên rằng mở đường làm gì cơ chứ. Nhưng đến khi con đường hoàn thành, thì người ta quên hẳn là đã có một thời người ta đã cần nắn, khó chịu và thậm chí còn bức xúc về việc mở rộng nó. Đây là hình ảnh của thời kỳ quá độ tiến lên chủ nghĩa xã hội ở nước ta, vừa phải xây cái mới, vừa phải loại bỏ cái cũ, cái bảo thủ, cái lạc hậu. Sự nghiệp đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục đại học nước nhà cũng như ngay tại mỗi nhà trường cũng đều phải vượt qua những khó khăn tương tự. Trong đó, nâng cao chất lượng đào tạo là công việc khó khăn, phức tạp nhất nhưng đó lại là nhân tố quyết định sự tồn tại hay không tồn tại của Nhà trường.

Nói đến đào tạo theo Hệ thống tín chỉ, điều đầu tiên chúng ta phải hiểu được triết lý của nó, đó là: Lấy người học làm trung tâm và chương trình đào tạo cũng như quá trình tổ chức đào tạo phải linh hoạt và mềm dẻo. Trong đó, triết lý lấy người học làm trung tâm là khó thực hiện nhất và là nội dung chính được đề cập dưới đây.

Khi tổ chức đào tạo theo Hệ thống tín chỉ, người học được học theo năng lực và điều kiện cụ thể của bản thân. Nhưng việc đánh giá năng lực của người học đang ở đâu thì tự họ không dễ có thể làm được và ngay cả khi biết năng lực còn yếu thì họ vẫn cứ “liều” đăng ký nhiều học phần và trông chờ vào may rủi là chính. Không ít sinh viên các học phần cơ bản, cơ sở còn nợ nhiều không biết quay trở lại để học lại để củng cố kiến thức nền móng lại cứ theo bạn bè đăng ký các học phần của năm cuối và hậu quả là kết quả học tập đã tồi tệ lại càng tồi tệ hơn. Chính vì vậy hệ thống cố vấn học tập là rất quan trọng trong việc giúp sinh viên đánh giá năng lực của bản thân nhưng hệ thống này của chúng ta hoạt động còn chưa thật hiệu quả. Để hệ thống này hoạt động hiệu quả, cần nhiều thời gian, công sức của các thầy cô giáo nhưng đa số các thầy cô giáo của chúng ta lại quá bận với công tác giảng dạy và đánh giá quá trình học tập của sinh viên. Vì thế, công tác cố vấn học tập mà chúng ta cần phải đổi mới trước hết phải theo hướng tin học hóa với tầm quản lý cấp khoa chứ không phải lớp sinh viên, cùng với sự tham gia tư vấn của các thầy cô giáo có nhiều kinh nghiệm trong giảng dạy. Vậy, có nên mạnh dạn bỏ công tác cố vấn học tập do giáo viên chủ nhiệm thực hiện để chuyển sang thành lập các trung tâm cố vấn học tập cấp khoa hay không?

Vấn đề tiếp theo là việc tự học của sinh viên. Đào tạo theo Hệ thống tín chỉ yêu cầu sinh viên lấy tự học làm chính nhưng tự học không phải đơn giản như thế, không ít người có nhiều năm kinh nghiệm làm việc cũng đã nắm vững

được nguyên tắc đọc sách đâu, giảng ít, không thể hiện được vấn đề cốt lõi, cái gì cũng bảo tự học sẽ làm cho sinh viên không hiểu được bài, từ không hiểu dẫn đến chán học và dần bị việc chơi cuốn hút thay cho việc học. Để giải quyết được vấn đề tự học của sinh viên chúng ta phải nâng cao cả tầm tri thức và kỹ năng của người thầy trước. Trình bày lại một vấn đề không khó, giảng cho người khác một vấn đề còn khó hơn nhiều, chỉ giảng những vấn đề cốt lõi và hướng dẫn cho sinh viên tự học để nắm được vấn đề là khó nhất và là yêu cầu quan trọng nhất của người thầy trong đào tạo theo Hệ thống tín chỉ. Để làm được điều này người thầy phải tự mình thực hiện tốt nguyên lý giáo dục của Đảng đó là: “Học đi đôi với hành, lý luận gắn liền với thực tiễn, nhà trường gắn liền với gia đình và xã hội”. Sáu tháng rèn luyện kỹ năng thí nghiệm, 6 tháng rèn luyện kỹ năng thực hành cho giảng viên trẻ là rất cần thiết để họ tự tin trong các bài giảng của mình. Đây mạnh sinh hoạt chuyên môn ở cấp bộ môn như xêmina, giảng thử, soạn giáo án bằng tay v.v. đối với giảng viên trẻ là biện pháp rèn luyện đội ngũ nhanh nhất làm cho họ sớm làm chủ được bài giảng trên lớp và có đủ năng lực thực sự hướng dẫn sinh viên tự học và làm bài tập ở nhà như câu châm ngôn của người Trung quốc cổ: “nghe thì quên, nhìn thì nhớ và chỉ tự làm mới hiểu”.

Ngày nay, nhiều người đề cập đến việc phải dạy kỹ năng làm việc theo nhóm và kỹ năng mềm cho sinh viên. Thực ra, 38 năm về trước khi còn là sinh viên chúng tôi đã học và làm việc theo nhóm rất hiệu quả rồi. Sinh viên ở ký túc xá, chỗ nào khó đã có bạn học khá trong lớp để hỏi, tranh luận nhiều khi đỏ mặt tía tai cho đến khi vấn đề được sáng tỏ không phải chỉ những kiến thức chuyên môn mà còn biết bao điều chưa hiểu về văn hóa và thế giới. Ngày đó, sinh viên kỹ thuật chỉ cần có cái thước tính logarit là oai lắm rồi làm gì có đủ loại máy tính như sinh viên ngày nay. Đưa sinh viên vào ở ký túc xá, tổ chức môi trường học nhóm cho các em và để các em tự học kỹ năng làm việc nhóm là cách để sinh viên phát huy tính năng động, sáng tạo của bản thân. Còn kỹ năng mềm, liệu có nên để sinh viên tự học thay cho việc tổ chức lớp dạy hay không? Kỹ năng mềm được hình thành và phát triển trước hết trong gia đình nơi các em sinh ra, lớn lên và trưởng thành, sau đó mới đến môi trường đại học. Sự chuẩn mực của những người thầy là tấm gương tốt nhất để các em học theo trong đó có cả kỹ năng mềm mà người thầy thể hiện qua giao tiếp. Sách vở và báo chí cũng là người thầy tâm hồn vĩ đại của sinh viên nhưng ngày nay đọc cái gì và làm theo như thế nào cũng là vấn đề không dễ với những người trẻ tuổi. Hơn nữa, cũng phải thừa nhận rằng những điều không hay mà các em cảm nhận được từ gia đình đến xã hội cũng ảnh hưởng rất lớn đến nhân cách của các em. Các bậc phụ huynh có lẽ không nên cái gì cũng đổ lỗi cho nhà trường vì Nguyên lý giáo dục của Đảng chỉ ra rất rõ ràng: “... Nhà trường gắn liền với gia đình và xã hội”. Nhà trường chỉ là 1 trong 3 chân kiềng trong việc giáo dục nhân cách và kỹ năng sống cho sinh viên.

Khi chuyển tổ chức đào tạo từ phương thức lấy Nhà trường làm trung tâm sang lấy sinh viên làm trung tâm, không ít khó khăn nảy sinh trong tổ chức đào tạo, nhưng lập kế hoạch đào tạo để thỏa mãn yêu cầu rất đa dạng của người học là khó nhất. Dù có sử dụng những phần mềm hữu hiệu nhất như Edusoft thì vấn đề đáp hết nhu cầu của người học cũng không thể giải quyết triệt để bởi vì hiện tại yêu cầu của mỗi sinh viên càng về những năm cuối càng đa dạng và phân tán. Nếu không mềm dẻo mà cứ bắt sinh viên chờ đến các học kỳ sau thì có khi chỉ

một vài học phần còn nợ cũng làm cho các em phải chờ đợi đến vài học kỳ gây bức xúc cho sinh viên và lãng phí cho xã hội. Nhà trường đang vận dụng linh hoạt và mềm dẻo đến mức cao nhất trong việc tổ chức các lớp học phần cho sinh viên có nhu cầu. Nhưng đây là vấn đề rất khó trong tổ chức đào tạo.

Cơ sở vật chất như giảng đường và phòng thí nghiệm có lẽ là nhân tố có ảnh hưởng lớn đến chất lượng đào tạo. Nhưng chưa bao giờ hệ thống giáo dục và đào tạo của nước ta lại nhận được sự quan tâm đầy đủ của Nhà nước như hiện nay. Các phòng thí nghiệm của trường ta đã sánh ngang tầm với khu vực và thế giới. Điều có thể làm ảnh hưởng đến chất lượng thí nghiệm cũng một phần là do các thầy cô của chúng ta phải dạy nhiều nên không có đủ thời gian đầu tư cho việc khai thác các thiết bị thí nghiệm, thực hành. Một số ít thầy cô còn cho rằng công tác này là không danh giá nên thờ ơ và còn thiếu trách nhiệm với công việc được giao. Tuy nhiên, chủ trương giao cho các khoa chuyên môn chủ trì việc biên soạn và triển khai các bài thí nghiệm trong sự phối hợp chặt chẽ với Trung tâm thí nghiệm là đúng hướng nhằm phát huy được sức mạnh của tập thể giảng viên các khoa và trung tâm. Nhưng, làm cho sinh viên hứng thú với các bài thí nghiệm để nắm vững kiến thức của học phần cũng là việc không dễ. Liệu đề xuất đưa giảng viên của trung tâm thí nghiệm về biên chế tại các bộ môn có tạo nên bước đột phá trong kiểm soát và nâng cao chất lượng thí nghiệm không?

Về vấn đề quản lý sinh viên, nếu không chuyển sang đào tạo theo Hệ thống tín chỉ thì đến nay việc quản lý sinh viên cũng phải thay đổi theo xu hướng hội nhập quốc tế và sinh viên ngày nay được tiếp cận với kho tàng tri thức và những điều mà xưa kia chỉ những người giàu có mới có khả năng tiếp cận được. Vì thế, vấn đề quản lý sinh viên ngày nay không phải theo kiểu giữ họ trong những cái lồng vô hình, buộc họ phải làm theo những thời gian biểu cứng nhắc như ngày xưa nữa. Việc quản lý sinh viên ngày nay là làm sao đưa sinh viên vào sinh hoạt trong khuôn viên của Nhà trường, giúp đỡ sinh viên tiếp cận với những cái hay, cái đẹp của cuộc sống và hướng họ tới việc học tập và nghiên cứu khoa học một cách tự nhiên. Những việc như thế đòi hỏi sự quan tâm của lãnh đạo Nhà trường và không thể tách rời việc đổi mới các hoạt động của phòng chức năng, khoa chuyên môn, Đoàn thanh niên cộng sản Hồ Chí Minh và Hội sinh viên. Những công việc này rất cần sự tham gia có ý thức của các thầy cô giáo, là một quá trình bền bỉ, lâu dài để giáo dục sinh viên của chúng ta trở thành những con người có đủ nhân cách và tâm tri thức đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ tổ quốc XHCN.

Có rất nhiều vấn đề tồn tại trong đào tạo theo Hệ thống tín chỉ, có những khó khăn mà dường như không thể nào khắc phục được. Nhưng có một điều chúng ta cần phải hiểu, đó là: con người mới là nhân tố quyết định tất cả sự phát triển của cả thế giới này, mọi thứ đều không có sẵn từ buổi bình minh của xã hội loài người. Nói đến Nhà trường là nói đến thầy và trò, nói đến hoạt động dạy và học nhưng chỉ khi người thầy thực sự là tấm gương đạo đức, tự học và sáng tạo thì tất cả những khó khăn trong đào tạo theo Hệ thống tín chỉ cũng như những hạn chế về nhân cách và những quan điểm lệch lạc của sinh viên ngày nay sẽ được khắc phục nhanh chóng. Một chân trời mới đang mở ra đòi hỏi chúng ta, những thầy cô giáo phải có đủ nghị lực, sức mạnh và lòng dũng cảm để khám phá nó và cuốn hút sinh viên làm theo.

Thái Nguyên, 18/04/2012